

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De doctis. Capvt XV.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

libris volutatos adumbrata leuius eloquentia & adfertitijs ornamentis iuuenilius luxuriare Illi verecundas nacti sunt gratias, & dicunt quidem suauiter, sed cum dignitate copulant suauitatem: hi sunt in ipsa affectatione sine franco verecundia impudentes. Illi dispensant elegantias, & colores, hi sine vilo delectu passim offundunt: Illud dicunt argumentis prudentibus, & splendidis: hi puerilibus, & friuolis. Illi tractum habent orationis cum vi iudicij diffusum, hi per abrupta quocumque ingenij calor tulerit rapiuntur. Illi seruant orationis decoram castimoniam: hi troporum vsu pruriunt insolentius. Illi figuras temperant: hi obliuiscunt. Ad suum illorum oratio videtur honesta matrona cum mundo sibi debito: horum meretricias olet pyxides, & vestem refert, quæ parum deceat pudicam.

racula quæ legerint, & audierint, in vnum fasciculum non sine fructu colligunt: aspergunt etiam aliquando narrationes ex peregrino instrumento, quæ non adeo accurate cum Chronologia consentiunt, vt Augustum Cæsarem cum Sibylla, de Christo colloquuntur, & templum Pacis ea nocte qua Christus natus est cecidisse, & Romulum de suo imperio consulentem responsum accepisse duraturum donec virgo pareret.

Hæc dico non parui quidem faciens hominum pietatem, quam omni scientiæ opulencia longe coarctat esse maiorem, verum cum in tam sagacem, & fastidiosam etate incidimus, pijs etiam concionatoribus magna prouisione opus est, vt videant quid, aut quomodo dicant, ne si quid perperam, licet sincero animo attulerint, in contemptum ministerij cedat.

De pijs, & simplicibus oratoribus.

CAPVT XIV.

De pijs grauibus.

CAPVT XIV.

Concionatores pijs & simplices.

Sunt & quidem pijs, homines anime vt plurimum mitissimæ, & candidissimæ, qui cum se totos religioni, viteque alicuius studijs addixerint, similem quoque animo afferunt orationem. Sunt autem ferme boni, creduli, & ad lachrymas faciles: non habent tam lautum, & copiosum litterarum instrumentum, quas & multi nescire maluerunt, vel si habent, non ostentant. Quærent enim non alta, docta, aut curiosa, sed humilia, pia, simplicia. Non multum curant quid textus ferat Chaldaicus, aut Missale Mozarabicum, an Symmachi versio cum Aquila consentiat, & an קקאיון kakaion apud Ionam cucurbitam, aut hederam significet. Verum tori versantur in religiosi meditationibus de præsepi, infantia, vita, morte Christi, & de venerandis quidem eius cruciatibus tractant sapientius, tum de nouissimis, morte, iudicio, purgatorio, inferis, & beatitudine cœlesti verba lubenter faciunt. Mox hominum peccata, & flagitia deplorant, ad poenitentiam reuocant, & sui similes cunctos ferè desiderant. Dicunt autem ea non quæ ex varia librorum lectione conquieserunt, sed quæ secum ipsi sunt meditati, & si simpliciores quidem fuerint, loquuntur stylo humili, tenui, inornato, & plerumq; dissolutio, valde delectantur exemplis, & omnia mi-

Aliud est genus piorum concionatorum, Concionatores pijs & graues. Illud quidem habent cum primis commune, quod curiosa oderint, torique sint in pijs argumentis: verum quia multum habent cum pietate ingenij, ac doctrinæ, & si id minime videri velint, dicunt ardore quidem magno religionis, sed sententijs viuidis, motu graui, castè, prudenter, circumspectè, & si quidem ad graues secundi generis proximè accedunt. Est sane hæc pietas optimum omnium instrumentum, nam cum erudito, eloquentia, industria, & cætera humana præsidia tanquam leues stoluli decidunt, nisi de cœlo irigentur, sola pietas perpetuum obtinet cum Deo commercium, vnde & diuturnior est, & longe quam cætera fructuosior.

De doctis.

CAPVT XV.

Non est mihi mens doctos illos concionatores carere, qui suauè quoddam doctrinæ temperamentum, cum pietate, prudentia, grauitate coniungunt, viros omni honore

Concionatoris pijs & grauis Docti character.

nore præſtantes: ſed ſingo mihi, quod animo liberum eſt, doctos aliquot ſine iuſta prudentia, & pietate ad concionandi munus accedeſſe, qui ſe ingenij, & eruditionis profluuiis permittant. Tales ferme erunt, qui à puero bonis litteris inſtructi, omnium ſcientiarum curricula ſint emenſi, & tantam yndique rerum opulentiam congeſſerunt, vt vix ſe capiunt: Itaque quod didicerunt ex magna ſœcûdi pectoris abundantia plenius eructant.

Loquentur ſæpius Latinè, Græcè, Hebræè, nonnunquam Arabicè, & Syriacè, variſq; idiomatibus concionem intingent: putes te Geryonem illum poëtarum audire, qui ore triplici diueſos eodem tempore fundat ſonos. Habebunt fixè quæſerunt in ore verſiones Theodotionis, Aquilæ, Symmachi, Chaldaicam paraphraſin, & cæteras, quas aut caſtigabunt, aut conciliabunt. Addeſt etiam multa ex manuſcriptis quæ dicunt nondum vulgata typis, aut certe Græcè minime edita, & in hac, vel illa Bibliotheca ſeruari, puta Lexicon Cyrilli, Victorem Presbyterum in Diuû Marcum, Biſſamonem ad Canones Apoſtolorum, Breviarium Adeſpotoſum, aut Rabbi Moſen Ben Maimon, qui nuper fuerit ex Orientis aſportatus. Sunt autem in examinãdis auctoris accurati, in reſellendis acres, in conciliandis prudentes: notant porro ex qua editione legerint quod afferunt, & quo libro, quo capite, quo verſu inueniatur, tum addit irrepſiſſe errorem, quem ſic ex Græcis codicibus emendari oporteat.

In hiſtorijs ſunt apprimè verſati, & Chronologiam quidem accuratiſſimè diſcutiunt, tum frequenter ſermonem iuferunt de annis Nabupalaſſaris, & Cyri, irridentque eos, qui dicunt Platonem in Aegypto Hierêmiam conueniſſe; Cyclas, & Eclipſes diligenter inquirunt, & expendunt, an vera ſint omnia, quæ Andreas Hieroſolymitanus de ratione inueniendi circuli ſolaris tradiderit: oderunt ſenſus allegoricos, & exiles ingenij argutias, & ea quæ multum habent floris, literalem ſenſum ſagaciſſimè perſerutantur, & ex varijs verſionibus exiit, Concilia, & ritus Eccleſiaſticos egregiè norunt, tum hæreticos in ratione controuerſiarum potenti ſæpè plaga feriunt. Afferet autem nonnunquã ſimilitudines ex omnium artium inſtrumento delibatas, vt qui penè omnia nouerint, & ex manuſcriptoribus litteris multa quoque aſpergent.

Et vñ ſe aliquando plebi accommodent, dicent

nonnihil tenerum, & moratum, ſed tum vè debentur extra ſuum elementum peregrinari, nec tam felices habere emiſſiones. Nam diſtione ſunt preſſi, conſiderati, enucleati, tonis vocis quales ſolent eſſe boni anagnoſta, geſtu etiam perparco. De ijs quæritur rudiores eos nimis latinè loqui, etiã ſi tum Græcè fuerint loquuti. Si autè qui nominati haberi inter doctos volunt, lubenter eorum conciones frequentant, aiuntq; ita eſſe concionandum, & ſi quæ ſint ambitioſæ eruditionis formæ prædicant ſe lubenter audire viros doctos, rectèque intelligere, licet ne ipſi quidem, vt ait Comicus, intelligant. Qui tamen prudentius iudicant, rectè putant huiusmodi viros multa, & profunda lectionis, accuratiquè iudicij eſſe in ſcholis, & ſcriptis admirabiles, ad concionatorum genus orationis, quæ reſtota eſt popularis, minus aptos.

De ſeni-doctis.

CAPVT XVI.

Eſt aliud præterea Doctorum genus ſimularum, & quaſi rectorio inductum. Tales ſunt, qui à teneris non iecerunt ſcientiarum fundamenta per ſolidum, neque linguarum ſe varia cognitione excoluerunt. Itaque conſectantur fermè riuulos, in quibus ſecluſa teneatur aquila, fontes autem profuſus ignorant. Multi ſunt in recentiorum libris, eosque nauiter compilant, maxime ſi qui locos communes ſcripſerint, & vt ſunt ſæpè ingenio non infelici, & venuſta oris facundia, dum hæc efferunt, dicuntque volubilius, ab ijs, qui minime iatelligunt, putantur multa legiſſe, nam & antiquos auctores identidem appellant, & quos vix fama conpererunt, ita referunt, ac ſi in eorum libros commentarios edidiſſent. Verum periculum eſt aliquando, ne ſuam inſcitiam apud doctos prodant, vt cum primis apicibus delineata apud eos, qui collegerunt, inueniunt auctorum nomina, & D. *Auguſtinus* (ita enim ſæpè appellatur Cæſar Auguſtus) vſurpant pro *ſancto Auguſtino*, & ſi quis auctor tres tantû libros ſcripſerit, ipſi quartum, aut quintum proferunt, tum ſi quid ab eo Græcè, aut Hebræicè dictû, id corruptis verbis pronunciant, & in accentu grauiter titubant, deniq; cum à Chronologia dicunt maxime diſſentanea, & Cæſarum

Concivorum
sives aliqui
ſimilitudo

verificum